

פרשיית השבוע

מגזין להגות והסברה יהודית

פרשת במדבר תש"פ * 489

נועם הנשמות
פרקי ערגה לשבת קודש

על השולחן
הרב אברהם ישראל פרידמן

בארץ לא-זרועה

איזה 'קבלה' קיבל על-עצמו הצדיק הירושלמי?

בשלושה דברים נתנה התורה: במדבר, באש, ובמים. במדבר דכתיב: ויבואו מדבר סיני. באש דכתיב: והר סיני עשן כולו כי ירד עליו ה' באש. במים דכתיב: גם עבים נטפו מים, מה אלו בחינם לעולם, אף דברי תורה בחינם לעולם" (במדבר רבה פרק א')

מדבר, אש ומים - אינם רק שמות-עצם. הם מצביעים אנושיים.

כולנו מכירים אותם. אנחנו חווים אותם באורח יומיומי כמעט.

יש ימים של "אש" - הכל בוער בלהט אש-קודש כאבוקה המירונית. אתה מלא תשוקה וערגה, דיבורי הזוהר הק' הלוהטים נמסכים בדמך, ואתה חש את הקשר העמוק עם מילות הגמרא ומתערטל אפוא מכל קשר לעולם גשמי עלוב ועכור. (ראה עוד: ביצה כה, ב)

יש גם את הימים של "מים" - אתה מרגיש שהתורה מרווה את צימאונך כשתייה צוננת בימי חמה היוצאת מנרתיקה. אפילו כדג שהמים הם ביתו הטבעי (ראה גמרא ברכות סא, ב).

ויש גם ימים נטולי-תחושות. ימים של "מדבר" צחיח, ימים אשר אין בהם חפץ (ימי השנאה" בלשון רבינו תם). ימים שהחשק נאלם והגמרא לא קורצת לך במיוחד.

בימים הללו אתה צריך להקריב את החלב והדם, להשאיר את הטעמים האישיים של פלפולי ה'ראשונים' בצד ולהתמכר לקדושת-התורה נטו.

להחיות עצמך מעצם הדיבורים שהם דיבורי אלוקות - דברי אלוקים-חיים ומלך עולם. גם בלי להבין, גם בלי "תיבול" של ראשונים. מדברי הגמרא עצמם לבד.

המדרש הנזכר מלמד אותנו שבאלו ואלו כאחד ניתנה תורה. המהלך מלכתחילה הוא של "רצוא ושוב".

הימים הנמוכים - לכאורה - אינם ימי 'בדיעבד', אותם כדאי למחוק מדפי-חינוך. ממש לא.

הם הימים שבהם מלכתחילה. שכן, לצד הקולות והברקים וההר עשן, היא ניתנה במדבר, בארץ לא-זרועה, המלאה קוצים וברקנים. "ימים שאין בהם חפץ" במלוא מובן המילה.

זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך, לכתך אחריי במדבר.. (ירמיה א, ב)

בדיבורי-ההשתוקקות שלו קרא פעם הגאון הצדיק רבי יעקב-מאיר שכטר שליט"א:

הקב"ה מביע את אהבתו לבניו עם-קדושים. ודווקא כאן הוא לא מדגיש את המעמד הגדול והבוער של הר-בני עצמו. "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך" לא ברגעי מתן-תורה עצמם. כי-אם דווקא ברגעים האביכים והמאובקים של המדבר - "לכתך אחריי במדבר בארץ לא-זרועה". אלו ימיו הגדולים של היהודי, ימים המצרפים את נפשו ומהווים מסלול לעלייה גבוהה יותר לאחריהם.

איש המוסר הצדיק הירושלמי רבי זונדל מסלנט זצ"ל היה רושם את מוסריי האישיים בפנקסיו.

אחד מה'קבלות' שקיבל על-עצמו הייתה הקבלה: "ללמוד גם כשהלימוד מר מזמות!".
כאן גם ניתנה תורה. לכתחילה.

... עולם-הבא יהיה

כולו מנוחה, כולו שבת לחיי העולמים. הקב"ה לימד אותנו פעם אחת את היסוד שיש עולם-הבא, ואת מהותו.

"חז"ל אמרו בפזמון: 'מזמור שיר ליום השבת, מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי-העולמים'. השמיעו לנו בזה שהשבת ניתנה לנו כדי שתתברר ותתחזק אצלנו האמונה שיש דבר כעולם-הבא, שהרי כל ענייני העולם הזה הם הכנות לעולם-הבא"

(הגאון רבי חיים-צבי הולנדר שליט"א - ספר 'זבח משפחה' חלק ו', פרשת בראשית)

לתשומת ליבכם!

מהדורת הדפוס
מצומצמת.

לקבלת הגיליון במייל,
שלחו בקשה ל:

abyisrael@gmail.com

משפחת הישיבה

כך עשוי להיות היחס של הרב לתלמידו

א. י. ב.

ואלה תולדת אהרן ומשה. ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד: שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו (במדבר ג, א וברש"י שם)

השבוע פגשתי במשפט מעניין שנמסר מפי ראש-הישיבה הנודע בלונדון רבי משה שניידר זצ"ל:

"כשם שאין אדם זורק בנו להפקרות ברחוב אלא מתאים לו את המסגרת המתאימה לו" - מסר הרב שניידר, "כך גם בחור בישיבה - ברגע שנכנס בחור לישיבה כתלמיד מן המניין, הריהו כבן ממש! וגם אם אינו מתאים לישיבה, אין לזורקו לרחוב אלא צריך למצוא לו ישיבה המתאימה לו. וכל זמן שאין מוצאים לו מקום אחר - אין לזורקו אלא יש לעמוד על המשמר ולהזהיר את בני הישיבה שלא ילמדו ממנו ולא יתחברו אליו".

הנוסח הזה של ה"כבן ממש", מתחבר לנו היטב עם דברי רש"י בפרשה שיסודם בדברי חז"ל הנזכרים.

בעין חטופה חז"ל מתכוונים להשמיע לנו כאן את מעלת המלמד בן חבירו תורה: ללמדך שאינו רק מלמדו תורה אלא הריהו כמי שהביאו לעולם (היסוד לזה - מסתבר - הוא העניין שהתורה היא "תורת חיים", וככזו מי שממציא לשני אותה - הריהו כמביא לו חיים חדשים).

אבל מאידך ניתן לשפוך על העניין תבלין נוסף:

ה"כאילו ילדו" זן לא רק זכות; זו גם אחריות. התורה מלמדת את מי שמלמד בן חבירו תורה, שמעתה ואילך הריהו כבנו ומושתת עליו אחריות של ממש כלפיו, בדיוק כמו בנו שלו. בבחינת "ולמדתם לבניכם - אלו תלמידיכם".

התורה מלמדת אפוא, כי הכניסה למסגרת תורתית היא כניסה גם למסגרת רגשית של התלמיד. על התלמיד להיות מטופח ולקבל יחס אבהי מהצוות.

כדי שגם אם לא יסתדר, ה"כאילו ילדו" יחייב לעשות הכל - אבל הכל - כדי לשבצו במסגרת מתאימה אחרת.

לחם לברווזים?

לא רבים יודעים, אבל כלל לא בטוח שמותר להאכיל שאריות מזון ראויים לאכילת-אדם - לבהמה.

הנה, כך הלא למדנו בגמרא (תענית כ, ב): רב הונא היה זורק לנהר את שאריות-הירקות מהשוק. ולא נתנם לבהמה משום שסבור היה ש"מאכל אדם - אין מאכילין לבהמה". וברש"י הטעים הדין: "אין מאכילין אותן לבהמה. משום ביזוי אוכלין ומחזי כבועט בטובה שהשפיע הקב"ה בעולם. אי נמי משום דחסה תורה על ממונן של ישראל זורק לנהר והולכין למקום אחר ומוציאין אותם בני אדם ואוכלין אותן כך שמעתי".

אלא, שהשאלה המרכזית היא באשר לפת שכבר אינה ראויה כבר למאכל אדם (יבשה עד להחריד). לפי הטעם הראשון, לכאורה אין כל-כך הבדל, שהרי סוף-סוף הוא מאכיל מאכל אדם לבהמה (וגם בזה שיש לפקפק קצת), אולם לפי הטעם השני בוודאי אין לחוש כי מדובר במאכל שכלל אינו ראוי למאכל אדם בצורתו זו (אף לעניים).

איברא שכאן עלינו לעיין האם בכלל ננקט דין זה להלכה.

הנה בשולחן-ערוך אורח-חיים סימן קע"א (הלכות ביזוי אוכלין) לא ננקט כלל זה כלל בהלכה, ולכאורה משתמע כי לא נפסק כן.

אמנם במשנה ברורה סימן קע"א (סעיף קטן י"א) הביא בשם האליה רבה שעלה ונסתפק האם נפסק כרב הונא ואסור להאכיל מאכל אדם לבהמה או לא.

והביא מספר מחצית השקל שנקט שבשעת הדחק, כאשר אין לו להאכיל לבהמה רק מאכל אדם לכולי-עלמא מותר. ומסיים המשנה ברורה: "ואפשר דשמום זה נוהגין העולם היתר להאכיל עופות פת".

ברם, דברים אלו אמורים ביחס לפת רגילה הראויה למאכל אדם, ולכן נוקט המשנה ברורה שבדיעבד, כשאין בידו מאכל בהמה, מותר להאכיל את הפת בה. ומשמע לכאורה באשר לנדוננו לגבי פת שאינה ראויה כבר למאכל אדם, שבכך אולי יהיה מותר לכתחילה להאכיל העופות. ועיין.

הפרגון בבית היהודי

דגלו עליי אהבה. אמרו: אילולי הוא מגדיל עלי אהבה, וכן הוא אומר (תהילים כ, 1): נרננה בישועתך וגומר. אמר להם הקדוש ברוך-הוא: מה נתאוותם לעשות דגלים, חייכם שאני ממלא משאלותיכם (תהילים כ, 1): "ימלא ה' כל משאלותיך". מיד הודיע הקב"ה אותם לישראל ואומר למשה: לך עשה אותם דגלים כמו שנתאו" (מדרש רבה בפרשה).

הדגל - מלמד המדרש - איננו רק עניין חיצוני גרידא. יש בו אמירה מהותית של כבוד הבית היהודי. הוא בא לסמל על ייעודו של הבית - על שם אלוקינו שבו נדגול.

בהקשר הזה אוסיף נקודה חשובה: במדרש בפרשה נראה, כי צבע הדגל של כל שבט ושבט, זהה לצבע של משבצת החושן שלו. מהו באמת ביאור העניין?

החושן עשוי בצורת משבצות ללמדנו כי לכל שבט יש את המקום שלו וכי אין מלכות נוגעת בחברתה כמלוא נימה.

לכן גם מכפר החושן דווקא על חטא לשון הרע. כי כנגד האיבה שמביא המדבר סרה ברעהו, החושן בא לבטא את הכבוד שרוחש שבט לחברו בהיות ויש לו מקום משלו בלי לנסות לחרחר במקומו של חברו. כך בולמים מראש כל כיוון לדיבור רע באחר.

גם בלעם ראה את הכבוד שמאפיין את הבית היהודי. הנה, הוא מפטיר מול אוהלי ישראל: מה טובו אוהליך ישראל - שאין פתחיהם מכוונים זה לזה.

כבוד פירושו הערכה ופרגון הדדי. עלינו לדעת שפרגון הוא הכוח המניע את בניין הבית וטיפוחו.

הדגלים שעליהם אנו קוראים בפרשה - בדיוק כמו החושן - באים לבטא את הכבוד השורר בכל שבט ובין שבט לשבט.

למעשה, חכמים ראו חשיבות עצומה בחיי המשפחה. הוכחה לכך ניתן לראות מכך שהצמידו לחיי המשפחה חובת כתובה ועוד דינים שונים. הדגל של עם ישראל - הוא המשפחה. ומשפחה, כפי שכותב המדרש, מורכבת מ"נרננה בישועתך".

מסמלת כבוד.

יעקב, יושב אוהלים

הנה סיפור מפעים שסיפר הרה"ג רבי צבי רייך שליט"א בהלווייתו של הבה"ח יעקב גליס זצ"ל (שנפטר בשבוע האחרון), סיפור שפותח לנו צוהר לאישיותו המופלאה ולגדלות-נפשו של הנפטר.

הרב רייך היה המלמד בכיתה ח' בת"ת 'אור מרדכי' בו למד יעקב. במשך שנת הלימודים שבה חניך את יעקב נקשרה נפשו של הנער בנפש רבו. איש לא שיער אז איזו צורה ילבש הקשר הזה בעתיד... יעקב המשיך את דרכו בשיבת פוניבז' לצעירים, וכחודשיים לאחר תחילת לימודיו בישיבה איבד את הכרתו באופן פתאומי, שלא שבה אליו עד יומו האחרון. הרב רייך, שאהב את יעקב אהבת-נפש, כבן ממש, נשאר רבו של יעקב גם לאחר שחלה, והגיע כל שבת כדי ללמוד עמו ב'חברותא'. כך במשך כל השנים, עד השנתיים האחרונות שבהן לא הובא יעקב הביתה לשבתות. יעקב איש תם בהלווייתו הכואבת של יעקב, דיבר הרב רייך בדמעות על ענוותו הטבעית של הנפטר, על כישוריו המיוחדים, על רגישותו העצומה לזולת ועל מידותיו המופלאות. להמחשת הדברים סיפר מעשה שהיה בעת המבחן לשיבות שנערך בשנה ההיא לתלמידי כיתה ח'.

המבחנים שנערכו לפני 20 שנה עוררו כזכור, פחד של ממש בקרב הילדים הנבחנים, שלא ידעו מי מתוכם יתקבל לשיבה המובחרת. היה זה בשנה הראשונה שבה נבחנו תלמידי "אור מרדכי" בשיבת פוניבז', והמתח היה רב מתמיד. באותם ימים הגיעו למבחן 6-7 תלמידים ביחד.

הר"מ-הבוחן הציג שאלה לפני כולם, והנער שהשיב בדרך הראויה ביותר, ודבריו היו ברורים וסדורים - רבים היו סיכוויי להתקבל. והנה, כשהוצגו השאלות לפני התלמידים, השתדל כל אחד מהם להרשים את הבוחנים בתשובותיהם, אך יעקב ישב ו... שתק, לא הוציא מילה מפיו. עם כל כישוריו העצומים, אף שידע את התשובה על-בוריה ויכול היה 'לירות' את הדברים מפיו ולהרשים את הבוחנים, בחר יעקב לשתוק. 'כן, הוא פשוט לא הוציא מילה', חוזר ואומר הרב רייך ברגש.

לקראת סיום הבחינה שמו הבוחנים את ליבם לעובדה שיעקב לא ענה על שום שאלה, והפנו אליו שאלה לצאת ידי חובה. התשובה הרהוטה הדהימה אותם. והם שאלו אותו שאלה נוספת, סבוכה במיוחד, ושוב השיב הילד תשובה שמתוכה אפשר היה להבין עד כמה הסוגיה סדורה ומחזורת לו. פשו הדבר התגלה רק לאחר מכן: התברר שהילד המוכשר שתק ולא דיבר מילה, כדי לא להתבלט, ועל-מנת שלא להראות

שהוא המצטיין ביותר, וכדי לתת לחבריו הזדמנות להרשים את הבוחנים. הלוא אם רק היה פותח את פיו, היה ראש הישיבה מתרשם מכישורונותיו הברוכים ומקבל אותו מיידית, ויעקב לא רצה לקחת מהחבר את הזכות להתקבל לשיבה שהוא - החבר - חפץ ללמוד בה! בכך שסתם את פיו, עלול היה יעקב לגרום לכך שלא יתקבל לשיבה, שגם הוא עצמו כה חפץ ללמוד בה! ובכל זאת עשה מה שעשה, כי טובת חבריו היתה תמיד בראש מעייניו. ממש לא להאמין שהיה בימינו ילד שכזה!

*

(מקור: ביטאון 'קול ברמה' - ביטאונה של שכונת רמת אלחנן ב"ב, סיוון תש"פ, בעריכת ידידנו סופר הבית היהודי הרב משה-מיכאל צורן הי"ו)

כוס תנחומים

לודיד-נפשנו, אברך כמדרשו, ברוך הכישרונות, לשוננו עט סופר מהור, אמן הקולמוס, אשר עשירות-נפשו השביחה את גיליונו

הרב אברהם גליס שליט"א - ירושלים

בפטירת אחיו אציל-הנפש, נפש יקרה ומשתוקקת, ססובל

ביוסורים, העלוו ר' יעקב זצ"ל

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ובהמשך דרכו הטהורה תמצאו נחמה.

אתכם ככאבכם

א. ו. פ. וחברי מערכת "פרשות השבוע"

חוק, ולא יעבור

סדנת-החינוך שלומדים אנשים - מ"אדם אחד" בגמרא, ועד אנשי זמננו

תנו רבנן: לא יסקל אדם מרשותו לרשות הרבים. מעשה באדם אחד שהיה מסקל מרשותו לרה"ר ומצאו חסיד אחד. אמר לו: "ריקה, מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך?" לגלג עליו. לימים נצרך למכור שדהו והיה מהלך באותו רה"ר ונכשל באותן אבנים. אמר: "יפה אמר לי אותו חסיד: מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך?" (גמרא בבא קמא נ, ב)

כאשר ניסו לחוקק חוק בתחום הילודה בישראל, שמואל תמיר - שהיה אז שר המשפטים - התנגד בכל כוחו לחוק. משלחת של רבנים הגיעה לבקר את שר המשפטים כדי לשכנע אותו להסיר את התנגדותו. בין הרבנים היה גם הרב רפאל לוי, בנו של הצדיק הירושלמי רבי אריה לוי. אמר רפאל לוי לשר המשפטים "ברצוני לספר לך סיפור ששמעתי מאבי".

הנה הסיפור: בעיר רמת גן גר זוג צעיר שהיה נשוי תקופה קצרה. והאשה הלכה ללדת. הם לא התכוונו לכך; המצב הכלכלי של הזוג היה בכי-רע. החליטה האישה שאין ברירה אלא למנוע את הלידה.

כשהוריה שמעו על תוכניתה, הם ניגשו לביתו של רבי אריה לוי והתחננו בפניו שישפיע על בתם לחזור בה. למרות שהרב לוי גר בירושלים והזוג הצעיר התגורר ברמת גן ובאותם ימים הדרך ארכה זמן רב, הסכים הרב לוי לגשת לביתה.

חיים - עם כמו מסלול. אם יודעת עליו אבן חיים... שאת התקל בה מה... אורי רפאל דרוק

רבי אריה לוי הגיע לרמת גן, דפק על הדלת ונכנס הביתה. הוא לא אמר מאום; לא תמיד מילים יכולות לעזור. הוא החל לבכות בכי חסר מעצורים; כאבו של העובר נגע לליבו והוא לא יכול היה לעצור את הכאב. בשלב מסוים כאבו של רבי אריה נגע לליבו. היא הבינה כי אם היא תמנע את הלידה היא תגדע חיים של ילד שיכול לגדול ולהתפתח, וכל החיים לפניו.

"אני נשבעת לך, רבי, שלא אמנע את הלידה" היא אמרה. ואכן היא עמדה בדיבורה. לילד שנולד קראו שמואל.

סיים הרב רפאל לוי את סיפורו ופנה אל שר המשפטים: האם אתה יודע מיהו אותו שמואל? שר המשפטים היה נבוך, והרב לוי המשיך: שמואל הזה הוא אתה, שמואל תמיר. שמואל תמיר לא האמין למשמע אוזניו. הוא צלצל אל אמו ובירר האם הסיפור נכון. האמא התחילה לבכות, ואישרה את דבר המעשה. היא הסבירה שבשל מצבם הכלכלי הקשה הם חשבו על מניעת הלידה, אך תודה לא-ל היא חזרה בה. הסיפור נגע לליבו של שר המשפטים. הוא הפך לתומך נלהב של החוק, ואכן זמן קצר לאחר-מכן החוק אושר בכנסת.

המעשה מן הגמרא דלעיל, לא מסופר רק על "אדם אחד". הוא מסופר על כל אחד ואחד מאתנו.

לעיתים כשאנחנו למעלה, אנחנו עלולים חלילה לבעוט (או אפילו להרגיש עליונות) על מי שנמצא למטה. אבל לגלגל הוא שחוזר בעולם. ההתנהגות הזו תגרוור התנהגות זזה. היא עלולה לחזור אלינו כבומרנג.

פרשיות-חיינו יודעות, כצפוי, עליות ומורדות. אבל כאשר האדם בועט בחבירו כשהוא ב"פסגה", מסיבות כאלו ואחרות, בבוא הימים הוא ירגיש את אותה בעיטה. יבוא יום והוא עלול לקבל סדנת-חינוך חינוכית על מעלליו שלו. מראה אמיתית. נפלאות הן דרכי הפוליטיקה, אין מקום שממחיש את הניגוד החרף ממצב של "יעלו הרים" למצב של "יירדו תהומות". זהו ה"גלגל חוזר בעולם" בהמחשה הטובה ביותר שלו. מי שהיום במרומים - יכול מחר להתרסק כשעיר לעזאזל. אבל השבוע הרגישו מי שהרגישו את הכתוב: "עין תחת עין". מי שדאג לבעוט, בניגוד ליושרה מינימאלית, חש את אותה בעיטה בעצמו בהמשך המסלול. את האבן - לעצמו זרק...!

נוער מתמודד. דילמת 'יום ראשון'. מי אני? איך מרגישים את השני?

יש תשובות לכל התהיות!

ניתן להשיג את הספר 'פרשת דרכים' - 400 עמודים גדושים ברעיונות מקוריים על הפרשיות מהגיליון, בליווי איורים מושכי-עין.

מחיר סמלי לזיכוי הרבים: 10 ₪. לא ניתן להשיג במייל.

לפרטים, מייל המערכת: abyisrael@gmail.com

